

Vítejte na trase! Galerie pod širým nebem v Novém Městě na Moravě přímo vybízí, aby si ji člověk prošel, zvláště když jsou na trase samé zajímavé sochy s příběhem a převážně od novoměstských rodáků, jako je Jan Štursa a jeho žák Vincenc Makovský. Zajímavé je, že jen zlomek děl byl realizován za života autorů pro konkrétní místo. Na druhou stranu je ke cti městu, že se o odkaz svých rodáků tak pečlivě stará. Mimořádnou událostí je také fakt, že většinu děl jako model nebo sádrový originál můžete v jeden den nalézt i v sochařských expozicích Horácké galerie. Začátek zhruba 3 km okruhu je pouze orientační, pořadí zde nehraje roli. Přejeme příjemné putování.

1 Jan Štursa: Píseň hor, 1905, kašna, Palackého náměstí
Sochařskou zakázku dostal Jan Štursa od Nového Města po první realizované soše Františka Palackého na témtže náměstí. Sochař vzdal hold svému rodnému kraji motivem pasáčka s ovečkou. V původních náčrtech byl zachycen pasáček koz, ale nakonec byla zvolena ovečka, která lépe vystihovala charakter kraje. Socha na kašně je kopií Vincence Makovského z roku 1942. Originál a návrhy je možné vidět ve Štursově expozici v Horácké galerii.

2 Jan Štursa: František Palacký, 1902, Palackého náměstí
Socha z hořického pískovce umístěná na žulovém soklu je první zakázkou Jana Štursy, kterou dostal od starosty a svého mecenáše Josefa Jelínka st. Na soše pracoval na Akademii výtvarných umění pod vedením svého profesora Josefa Václava Myslbeka a za pomoci spolužáka Jaroslava Krepčíka. Výsledek předčil očekávání objednavatelů, takže socha nakonec nebyla osazena na kašnu, ale dostala samostatný vysoký sokl v protějším svahu. Štursa si za práci na soše určil jen 400 zlatých, přičemž kamenný podstavec stál objednavatele Josefa Jelínka ml. 300 zlatých.

A Horácké muzeum, Vratislavovo náměstí
Horácké muzeum sídlí v budově staré renesanční radnice ze 16. století, přestavěné po požáru v 18. a 19. století. Z původního objektu se zachovala renesanční vstupní síň s kamenným portálem. Kámen vsazený do průčelí zdi má vročení 1555. Na něm je vyrytý nápis: „Léta Páně 1555 Rathaus Staven Tento,“ pod ním je městský znak se zubří hlavou. Roku 1803 byla radnice upravena do nynější podoby. Muzeum bylo založeno roku 1892 jako druhé nejstarší muzeum na západní Moravě.

3 Jan Štursa: Salvator Mundi, 1905, Dům u Salvátora, Vratislavovo náměstí čp. 119
Hluboký reliéf vytvořil Štursa pro portál lékárny „U Spasitele světa“ na objednávku lékárníka Aleše Seichertera při svém prázdninovém pobytu v rodném městě. Bylo to mimochodem poslední dílo, které za svého života pro Nové Město vytvořil.

4 Jan Štursa: Raněný, 1920–21, Vratislavovo náměstí
Štursův osobní zážitek z války se promítl do jeho tvorby v poválečných letech, kdy vznikla definitivní podoba této sochy. Zachycuje moment, zlomek vteřiny, který mění osud mladého vojáka střelou do hlavy a jeho pád. Modelem k Raněnému stál (střídavě zapřený v kruzích nebo v předklonu) Willy Hofreiter, tehdejší mistr republiky v boxu, který se stal Štursovým blízkým přítelem a později osobním řidičem. Socha byla osazena na prázdný sokl po Štursově bustě TGM v roce 1965.

B Rodný dům; Václav Žalud: Pamětní deska Jana Štursy, 1927, Vratislavovo náměstí čp. 122
Domu se v době Štursova narození říkalo u Kalinků. V roce 1927, tedy dva roky po Štursově smrti, byla fasáda osazena pamětní deskou s podobiznou sochaře od jeho žáka Václava Žaluda.

C I. Základní škola; Vincenc Makovský: Podobizna ředitele Josefa Šimka, 1928, Vratislavovo náměstí čp. 124
Makovský sochu vytvořil během svého pobytu ve Francii, kde studoval v sochařské škole Antoina Bourdella a navštěvoval přednášky Františka Kupky. Právě sochami tohoto období se dostal do povědomí české umělecké avantgardy.

5 Jan Štursa: Busta Tomáše Garrigua Masaryka, 1920–21, Vratislavovo náměstí
Busta byla pořízena z podnětu Nového Města k desátému výročí vzniku republiky. V tomto roce město navštívil i sám prezident Masaryk, který viděl pouze prázdný sokl. Socha TGM byla odlita z polopostavy vytvořené pro československou poslaneckou sněmovnu a osazena až na podzim téhož roku. Po 2. světové válce změnila busta svoji pozici ještě dvakrát, naposledy v roce 1990.

6 Vincenc Makovský: Busta Leandra Čecha, 1931, před Gymnázium Vincence Makovského, ulice Leandra Čecha
Podobiznu 1. ředitele novoměstské reálky a spisovatele zrealizoval Makovský z nedvědíckého mramoru, navrhl sám také umístění a architektonické řešení.

D Gymnázium Vincence Makovského
Gymnázium nese jméno po svém významném abiturientovi. Uvnitř v aule gymnázia můžeme vidět nadživotní originál sádrové sochy Jana Amose Komenského z roku 1956, kterou Makovský tvořil pro Uherský Brod, Naarden a Bethlehem v USA. V přízemí školy zase najdeme sádrový odlitek postavy TGM z roku 1937, který zde byl umístěn v roce 2000 ke 100. výročí Makovského narození. Sochař ctil prezidenta jako státníka i filozofa. Byl také ten, kdo bezprostředně po smrti prezidenta sejmul posmrtnou masku a udělal odlitek levé ruky. Pamětní deska s reliéfem Vincence Makovského u vchodu do gymnázia byla odhalena 22. 9. 1984 při příležitosti oslav 90. výročí založení gymnázia. Autorem desky je sochař Arnošt Košík, autorem návrhu osazení ing. arch. Libor Kobza.

7 Jan Štursa: Mistr Jan Hus, 1906, park u evangelického kostela, Komenského náměstí
Jednou z posledních Štursových prací je pomník Jana Husa pro pražskou filozofickou fakultu. Navazuje na nerealizovaný návrh pro město Tábor z roku 1906. Štursův Jan Hus je s osudem vyrovnaný, smířený muž, v jehož pohledu směřujícím do dálky se zračí povznesení nad sváry tohoto světa. Socha byla v Novém Městě odhalena v roce 2015 k 135. výročí sochařova narození.

E Julius Pelikán: Jan Amos Komenský, 1920, Komenského náměstí
Socha žáka Jana Štursy, novoveselského sochaře Julia Pelikána byla odhalena k 250. výročí Komenského úmrtí, tedy v roce 1920. Byla osazena na osiřelý novobaroční podstavec po bustě císaře Františka Josefa I.

F Jiří Pliešтик: Busta Josefa Svítla (Jana Karníka), 2000, Malá ulice
Novoměstský rodák Jiří Pliešтик vytvořil bustu lékaře a kronikáře v roce 2000. Původně byla umístěna v areálu novoměstské nemocnice. V roce 2013 však byla přesunuta k jeho domu na Malé ulici. Právě zde jej navštěvovali jeho přátelé a řada významných osobností, které získal jako překladatel z polštiny a vydavatel vlastní prózy a poezie pod pseudonymem Jan Karník. Jiří Pliešтик je autorem i pamětní desky malíře Pavla Kopáčka, který v domě také žil.

8 Jan Štursa: Pietra, 1935, katolický hřbitov
Pietra zdobí náhrobek Štursovy rodiny, pomník z bílého mramoru pochází z roku 1935. Dle nápisu na zadní straně jej podle Štursova návrhu zvětšil Václav Žalud a vytesal Otakar Velinský. Návrh lze najít v Horácké galerii.

9 Vincenc Makovský: Lev, 1964–66, Masarykova ulice
Heraldickou postavou lva pro dnes již nestojící fontánu Pražského hradu se uzavřelo i sochařovo dílo. Jde také o zatím poslední odhalené dílo v Novém Městě, stalo se tak v roce 2018 k výročí vzniku Československé republiky. I na Pražském hradě byla socha obnovena a nyní ji můžete vidět na 4metrovém pylonu u tzv. Pacassiho brány.

G Jiří Pliešтик: Nehmatatelná postava, 1992, Komenského náměstí
Bronzová plastika, zhotovená v roce 1992, byla na místo osazena až v roce 2005. Autor se zabývá rolí vědomí svobody a podvědomou interpretací identity člověka. Jeho sochy se snaží klást otázky, kdo je člověk a kde se nachází.

10 Vincenc Makovský: Konec mého utrpení, 1945
Pamětní deska obětem fašismu s nápisem „Blíží se konec mého utrpení“ zachycuje umírajícího vězně v kobce koncentračního tábora. Instalována byla v roce 2000.

11 Jan Štursa: Pomník padlým vojínům v I. světové válce, 1924, Vratislavovo náměstí
Předlohou pomníku bylo sousoší Pohřeb v Karpatech z roku 1916. Pietní akt symbolizuje čtveřice vojáků nesoucí zahalené mrtvé tělo, vystihující chvíli uložení do hrobu. Štursa si pohrával s myšlenkou převést plastiku ještě do většího měřítka, a tak v roce 1924 došlo k přepracování a zvětšení sousoší. Ošacení rakousko-uherských vojáků bylo symbolicky rozšířeno o uniformy ruských, italských a francouzských legií. Byla více propracována drapérie a detaily tváří.

H Horácká galerie, Vratislavovo náměstí čp. 1
Novoměstský zámek, jehož historie sahá do 14. století, přestavěný v novorenesančním slohu. V rámci stále expozice se zde nacházejí nejvýznamnější díla Jana Štursy a Vincence Makovského.

12 Vincenc Makovský: Reliéf Řezničtí tovaryši, 1922, Vratislavovo náměstí čp. 9
V letech 1922–26 vlastnil dům otec Vincence Makovského, který zde měl řeznický krámk. Mladý umělec vyzdobil hlavicí sloupů půlkruhových hlubokým a polychromovaným reliéfem s řeznickými tovaryši nesoucími na zádech kusy masa. Právě v tomto roce přechází Makovský z malířského do sochařského ateliéru Jana Štursy.

I Rodný dům Vincence Makovského, Vratislavovo náměstí čp. 11
Pamětní desku, která byla odhalena v roce 1985, vytvořil Makovského žák Miloš Axman.

J Vincenc Makovský: Reliéf Proč, kalino, v struze stojíš?, 1967, evangelický hřbitov
Náhrobek Vincence Makovského zdobí motiv z monumentálního cyklu Voda v našem životě, na kterém sochař pracoval před svojí smrtí pro úpravnu vody ve Vítkově-Podhradí, odhalení cyklu se již nedočkal. Na replice reliéfu je motto sochařovy oblíbené písně.

Další dílo Vincence Makovského v Novém Městě na Moravě: Žena s klasy, 1936, areál nemocnice

Horácká galerie v Novém Městě na Moravě
Kraj Vysocina
Evropskou unii
Financováno
Národní plán obnovy
Ministerstvo kultury

Tento projekt je realizován za finanční podpory Evropské unie.
Text: Eva Kuliková / Grafická úprava: Miloš Neuman
Mapové podklady: Petr Mareček – OMAPI
© 2023 Horácká galerie v Novém Městě na Moravě
Vzdělávání a networking, který je financován z Národního plánu obnovy, Propojujeme školy, galerie, muzea, kulturní instituce a jednotlivce, které mají kreativní učení.

Vincenc Makovský
www.horackagalerie.cz/vincenc-makovsky
(3. 6. 1900 Nové Město na Moravě – 28. 12. 1966 Brno)
Jan Štursa
www.horackagalerie.cz/jan-stursa
(15. 5. 1880 Nové Město na Moravě – 2. 5. 1925 Praha)

O aktuálních výstavách se dozvíte na www.horackagalerie.cz
města, se datuje k dubnu roku 1964.
ní galerie, která sídlí v areálu novorenesančního zámku v centru
ství, např. Karla Pokorného, Josefa Mařátky a Jana Laudy. Založe-
Vincence Makovského i dalších představitelů moderního sochař-
především rozšířte soudby pozůstalosti sochaře Jana Štursy,
galerii! Výtvarného umění na Vysočině, kolekcce hutiho skla, ale
vém fondu umění krajinářů Vysočiny, spravuje ve svém sbírkovo-

Horácká galerie v Novém Městě na Moravě je největší
Po stopách Jana Štursy a Vincence Makovského

Nové Město na Moravě

Nové Město na Moravě

